

**7-12 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN PANDEMİ DÖNEMİNDE SOSYAL
YAŞANTILARI VE ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ**

OPINIONS OF CHILDREN AGED 7-12 ON THEIR SOCIAL LIVES AND
FRIENDLY RELATIONS DURING THE PANDEMIC PERIOD

Dr. Öğr. Üyesi Deniz ACUNER

Işık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0002-1507-7049

Öğr. Gör. Neşe ŞEKERCİ

Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü–Sağlık Hizmetleri
Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, ORCID: 0000-0003-4880-502X

Çocuk Gelişimci Büşra AKSOY

ORCID: 0000-0002-8981-3707

Çocuk Gelişimci Güner PARKIN

ORCID: 0000-0002-3596-1106

Çocuk Gelişimci Elif YILDIZ

ORCID: 0000-0002-1408-7181

Çocuk Gelişimci Aleyna KALEMOĞLU

ORCID: 0000-0002-1854-7608

Çocuk Gelişimci Kübra TÜFEK

ORCID: 0000-0002-8531-4679

Özet

Bu araştırmanın amacı 7-12 yaş arası çocukların Covid-19 sürecinde arkadaşlık ilişkileri hakkındaki görüşlerini incelemek ve pandemi sürecinin çocukların sosyal yaşantılarına ne yönde bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktır.

Nitel araştırma deseni kullanılarak yapılan çalışmada ‘‘Fenomenoloji (Olgubilim) Yaklaşımı’’ kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 2020-2021 yılları arasında devlet okullarının 1-7. sınıflarında eğitim gören, ebeveyn onamı alınmış 15 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış soru formu ile derinlemesine görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler yüz yüze veya çevrimiçi ortamda yaklaşık 1-1,5 saat sürmüştür.

Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların ifadeleri, 32 başlık altında 542 kere kodlanmıştır. Temaların oluşturulması, kod sıklıklarının saptanması, kod ve alt kodlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve haritalandırılması MAXQDA 2020 Programı kullanılarak yapılmıştır.

Katılımcıların 7’si kız, 8’i erkektir ve yaş ortalamaları 9,33’tür. Tamamı İstanbul İlinde ikamet etmektedir. En çok kodlanan başlıklar; ‘‘Arkadaşlar ile yüz yüze görüşme’’, ‘‘Yüz yüze oyunlar - etkinlikler’’ ve ‘‘Covid-19 öncesine özlem’’ olmuştur. Araştırma sonucunda; Covid-19 pandemisinde, çocukların yaşadıkları korku ve kaygının sosyal ilişkilerini kısıtladığı, pandemiden dolayı arkadaşlarına daha az zaman ayırdıkları, bu süreçte görüştikleri arkadaşlarında farklılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Süreci, İlk-Ortaokul Öğrencileri, Sosyal İlişkiler, Arkadaşlık ilişkileri, 7-12 yaş grubu

Abstract

The aim of this research is to examine the views of children between the ages 7 and 12 about their social relations during the Covid-19 process and also to reveal what effect this pandemic process has on their social lives. The data, for this purpose, were collected by using a semi-structured questionnaire and in-depth interviews with 15 students between the years of 2020 and 2021. Those students were educated between 1-7 classes of public primary and secondary schools and had a parental leave. The semi-structured questionnaire was created by researchers and consists a total of 11 questions. The interviews were held up in face-to-face or online form and lasted approximately about 1-1,5 hours. 60% of the participants were girls, 40% were boys and their average age was 9,33 years. All of them are living in Istanbul, Turkey. This research used "Phenomenology Approach" under the qualitative research pattern. The data obtained were divided by descriptive analysis and content analysis. This achieved data from the participants were coded 542 times under 32 headings as codes and subcodes. The creation of code frequencies, the determination and mapping of the relationships between codes and subcodes were done by using the program MAXQDA 2020. The most encoded titles of this study are; "face-to-face meetings with friends", "face-to-face games or events" and "the longing before Covid-19". The least coded title was "cooking". The results of this research state that Covid-19 limited children's social relationship and has multiple negative effects on them. The study was concluded by giving various suggestions on that subject.

Keywords: Covid-19 process; Primary and Secondary School; Social Relations, Friendship, 7-12 age group

1.GİRİŞ

Koronavirüsün tanımı ilk defa 1960 yılında yapılmış ve 21. yüzyılda koronavirüs sebebiyle iki defa salgın ortaya çıkmıştır. 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüs salgını Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 11 Mart 2020 tarihinde Covid-19 pandemi olarak ilan etmiştir. Türkiye'de de ilk Covid-19 vakası aynı tarihte görülmüş ve bu tarihten itibaren ülkede salgının yayılımını önlemeye yönelik uygulamalar yapılmıştır (Selçuk, 2020).

Koronavirüsler hayvanlarda bulunan ve insanlarda bulaşıcı hastalığa sebep olan bir virüs topluluğudur. Bu virüsler soğuk algınlığı, orta veya ağır derecede solunum problemlerine yol açabilmektedir (Arslan ve Karagül, 2020). Covid-19 virüsü hapşırma veya öksürme sırasında damlacık yoluyla havaya karışır ve asılı kalır. Bu nedenle virüs, insanlar arasında kolayca yayılma fırsatı bulmaktadır (Karcıoğlu, 2020).

Toplumun büyük kesiminin etkilendiği doğal afet, savaş, salgın gibi yaşanan olumsuz durumlar ve aile üyelerinin bu durumlara verdikleri tepkiler çocuklar üzerinde büyük etkiler oluşturmaktadır. Covid-19 pandemisi ile birlikte günlük rutinler değişmiş, birtakım kısıtlamalar getirilmiş ve zorunlu maske kullanımı, kişiler arasındaki fiziksel mesafenin korunması gibi önlemler alınmıştır.

Sokağa çıkma kısıtlaması ve okullarda uzaktan eğitime geçilmesi, çocukların evde ebeveynleriyle geçirdikleri zamanı arttırmış ancak çocukların sosyal ilişkileri sadece aile üyeleri ile sınırlı kalmıştır. Bu durum onlara ebeveynlerin tepki ve davranışlarını daha çok gözlemleme olanağı verdiğinden, ebeveynlerin pandemi sürecinden kaynaklı kaygı ve stres durumlarının artması çocukların da duygu durumunu etkilemiştir (Yüksek Usta ve Gökcan, 2020). Ayrıca bu süreçte, çocukların boş zaman aktivitelerine ayırabilecekleri zaman artmasına rağmen, aktivite çeşitliliğinin azaldığı görülmektedir. Bu şekilde sosyal ortamın sınırlı kalmasının çocuk ve ergenlerde geleceğe yönelik olumsuz etkiler bırakacağı düşünülmektedir (Yıldız ve Bektaş, 2021; Erol, 2020).

İnsanlar sosyal varlıklardır ve sosyal ilişkiler çocuk ve ergenlerin sağlıklı büyümeleri için gerekli olan etmenleri barındırır. Her ne kadar çocuklara birinci dereceden bakım veren aile üyeleri sosyalleşmenin birinci basamağını oluştursa da çocuklar tam bir sosyalleşme gerçekleştirebilmek için bundan fazlasına ihtiyaç duyarlar. Özellikle arkadaşlık ilişkileri çocukların ve ergenlerin sosyalleşmesinde en önemli basamaklardan birini oluşturmaktadır. Sosyalleşme ve diğer insanlarla kurulan bağların kalitesi çocukların ve ergenlerin gelişimlerinde önemli yere sahiptir. Pandemi sürecinde çocukların arkadaşları ile vakit geçirebilecekleri alanların kapatılması, sadece belirli zaman aralıklarında dışarı çıkabilmeleri gibi durumlar bu grup için olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Çocukların ileride ilişki güçlükleri ve sosyalleşme sorunları yaşanması muhtemeldir (Melchior, 2020).

Pandemi sürecinde kısıtlamalara bağlı olarak teknoloji kullanımında da artış olmuştur. Teknoloji çocukların zaman geçirmelerine ve eğitimlerine kolaylık sağlamış olsa da çocukların ekrana daha fazla maruz kalmalarına sebep olmuştur (Iivari ve ark., 2020). Dünya genelinde yapılan çalışmalarda çevrimiçi oyunlara katılımın %70 oranında arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Balhara ve arkadaşları 2020 yılında yaptıkları çalışmada dijital oyun oynama oranının arttığını ve dijital oyundaki oranın artışıyla stres düzeyindeki artışın paralel şekilde ilerlediği sonucuna ulaşırken Göker ve Turan'ın (2020) çalışmasında da pandemi sürecinde teknoloji kullanımının en çok arttığı grubun Z kuşağı olduğu belirtilmiştir (Erol, 2020).

Covid-19 pandemisi ile birlikte çocukların ev ortamında geçirmeleri gerekenden daha fazla zaman geçirmelerinin, iletişimlerinin kısıtlanmasının, zamanlarını ev dışındaki sosyal faaliyetler yerine teknolojik aletlere ayırmalarının arkadaşlık ilişkilerini de büyük ölçüde etkilediği düşünülmektedir.

2.GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı 7-12 yaş aralığındaki çocukların Covid-19 sürecinde arkadaşlık ilişkileri hakkındaki görüşlerini incelemek ve pandemi sürecinin çocukların sosyal yaşantılarına nasıl bir etkisi olduğunu ortaya koymaktır. Nitel araştırma deseni kullanılarak yapılan çalışmada “Fenomenoloji (Olgubilim) Yaklaşımı” kullanılmıştır. Olgubilim, araştırmalarda kişilerin deneyimlerinden yararlanarak bilgi edinme yöntemidir.

Çalışmanın evrenini İstanbul ilinin devlet okullarında eğitim gören 7-12 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise İstanbul ilinde devlet okulunda eğitim gören 7-12 yaş aralığındaki amaca yönelik örnekleme yöntemi ile seçilen 15 çocuktan oluşmuştur.

Çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından literatür araştırmasıyla hazırlanan ve kapsam geçerliliği için uzman görüşü alınan yarı yapılandırılmış soru formu ile katılımcılarla yüz yüze veya çevrimiçi derinlemesine görüşmeler yapılarak Nisan 2021 tarihinde toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış soru formunda kişisel bilgileri içeren 4 soru ve 7-12 Yaş arasındaki çocukların arkadaşlık ilişkilerine yönelik görüşlerini içeren 7 soru bulunmaktadır. Her görüşmenin 1-1,5 saat arasında sürmüştür. Görüşmelerde katılımcıların ve ebeveynlerinin onayları alınarak görüntü veya ses kaydı alınmıştır.

Verilerin analizinde niteliksel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Önce ses kayıtları deşifre edilerek MAXQDA programına aktarılmıştır. Program kullanılarak tümevarım yöntemiyle kodlar, alt kodlar ve temalar oluşturulmuş, kod sıklıkları ve kodlar arası ilişkileri gösteren haritalandırma yapılmıştır. Çalışmada betimsel analiz ve içerik analizi yapılmış, katılımcı ifadelerinden örnekler verilmiştir. Elde edilen verilerin sonuçları araştırmacılar tarafından yorumlanarak analiz edilmiştir. Çalışma, Üsküdar Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Nisan 2021 Karar No: 61351342).

3. BULGULAR

Çalışma kapsamında kendileriyle derinlemesine görüşme yapılan İstanbul ilindeki devlet okullarında okuyan 7-12 yaş grubundaki 15 çocuğa ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf	Annenin Mesleği	Babanın Mesleği	Aile Üye Sayısı
K1	8	Erkek	2	Çalışmıyor	İşçi	5
K2	12	Erkek	7	Çalışmıyor	İşçi	6
K3	7	Kız	1	Çalışmıyor	İşçi	3
K4	11	Kız	5	Çalışmıyor	İşçi	4
K5	11	Erkek	6	Çalışmıyor	Çalışmıyor	5
K6	8	Erkek	2	Çalışmıyor	İşçi	5
K7	7	Kız	1	Çalışmıyor	İşçi	5
K8	7	Kız	1	Çalışmıyor	İşçi	5
K9	7	Kız	1	Çalışmıyor	İşçi	5
K10	12	Kız	7	Çalışmıyor	İşçi	5
K11	12	Erkek	7	Çalışmıyor	Memur	4
K12	7	Erkek	1	Memur	Memur	4
K13	12	Kız	7	Çalışmıyor	İşçi	5
K14	7	Erkek	1	Çalışmıyor	İşçi	6
K15	12	Kız	7	Memur	İşçi	3

Katılımcıların 6’sı 7 yaşında (%40), 2’si 8 yaşında (%13,33), 2’si 11 yaşında (%13,33), 5’i 12 yaşında (%33,34) ve %60’ı kız, %40’ı erkektir. Çocuklardan 2’sinin (%13,33) annesi çalışmakta ve birinin (%6,6) babası çalışmamaktadır. Babalarının 12’sinin (%80) işçi olarak çalışmakta olduğu görülmüştür. Katılımcıların 2’si (%13,33) 3 kişilik bir ailede, 3’ü (%20) 4

kişilik bir ailede, 8'i (%53,34) 5 kişilik bir ailede ve 2'si (%13,33) 6 kişilik bir ailede yaşamaktadır.

3.1.Kod Sıklıkları

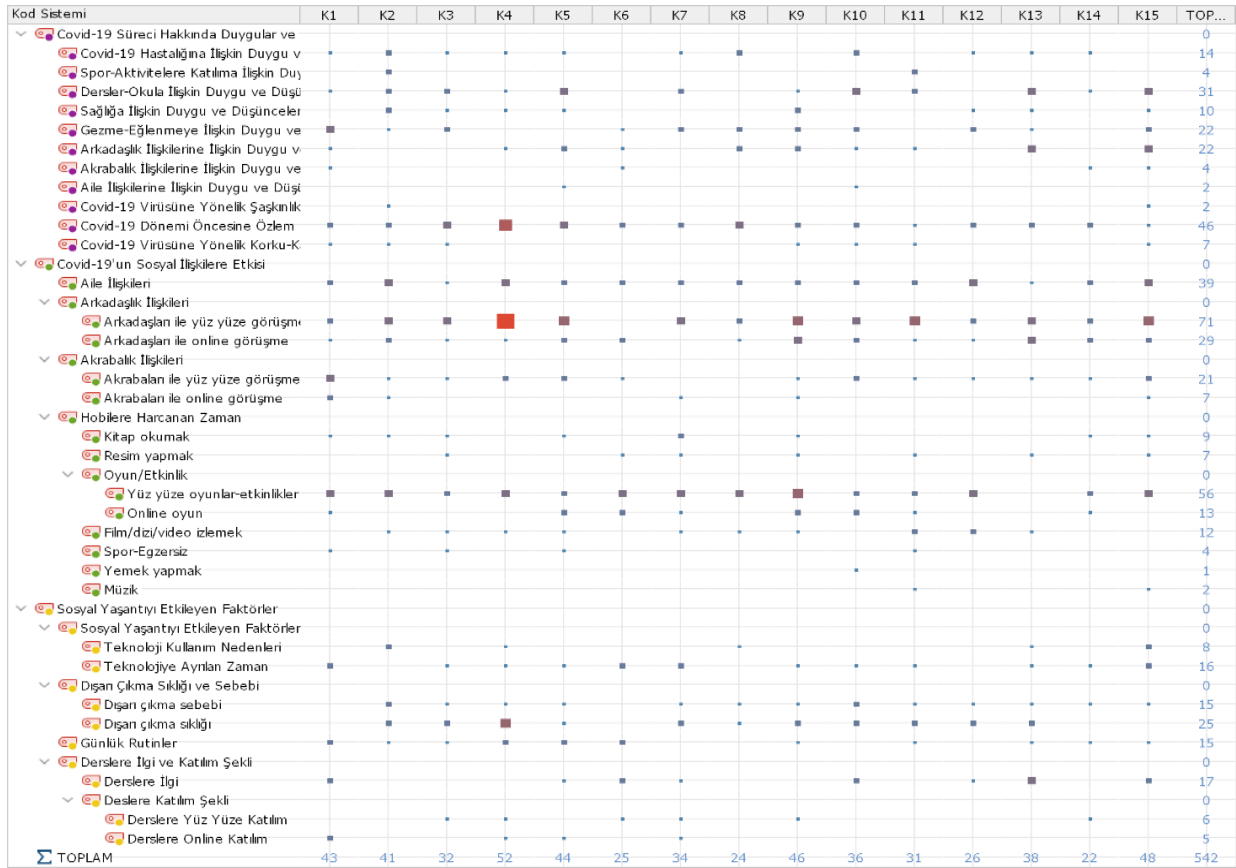
Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış formu doğrultusunda elde edilen verilerden kodlar ve alt kodlar oluşturulmuştur. Katılımcıların ifadeleri 32 başlık altında 542 kez kodlanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Kod Frekans Durumu

	Frekans	Yüzde
Arkadaşları ile yüz yüze görüşme	71	13,10
Yüz yüze oyunlar-etkinlikler	56	10,33
Covid-19 Dönemi Öncesine Özlem	46	8,49
Aile İlişkileri	39	7,20
Dersler-Okula İlişkin Duygu ve Düşünceler	31	5,72
Arkadaşları ile online görüşme	29	5,35
Dışarı çıkma sıklığı	25	4,61
Gezme-Eğlenmeye İlişkin Duygu ve Düşünceler	22	4,06
Arkadaşlık İlişkilerine İlişkin Duygu ve Düşünceler	22	4,06
Akrabaları ile yüz yüze görüşme	21	3,87
Derslere İlgi	17	3,14
Teknolojiye Ayrılan Zaman	16	2,95
Günlük Rutinler	15	2,77
Dışarı çıkma sebebi	15	2,77
Covid-19 Hastalığına İlişkin Duygu ve Düşünceler	14	2,58
Online oyun	13	2,40
Film/dizi/video izlemek	12	2,21
Sağlığa İlişkin Duygu ve Düşünceler	10	1,85
Kitap okumak	9	1,66
Teknoloji Kullanım Nedenleri	8	1,48
Akrabaları ile online görüşme	7	1,29
Covid-19 Virüsüne Yönelik Korku-Kaygı Duygusu	7	1,29
Resim yapmak	7	1,29
Derslere Yüz Yüze Katılım	6	1,11
Derslere Online Katılım	5	0,92
Spor-Egzersiz	4	0,74
Spor-Aktivitelere Katılma İlişkin Duygu ve Düşünceler	4	0,74
Akrabalık İlişkilerine İlişkin Duygu ve Düşünceler	4	0,74
Müzik	2	0,37
Covid-19 Virüsüne Yönelik Şaşkınlık Duygusu	2	0,37
Aile İlişkilerine İlişkin Duygu ve Düşünceler	2	0,37
Yemek yapmak	1	0,17
TOPLAM	542	100,00

En çok kodlanan konular; arkadaşlar ile yüz yüze görüşme (%13,10), yüz yüze oyunlar-etkinlikler (%10,33) ve Covid-19 dönemi öncesine özlem (%8,49) olmuştur.

Katılımcılarının ifadelerine göre kod sıklıkları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1.Kod Sıklıkları*

*Katılımcılar K1, K2, K3 vb. şeklinde belirtilmiştir.

K1'in en çok üzerinde durduğu konu akrabaları ile yüz yüze görüşme (n:5); K2 ve K14'ün aile ilişkileri (n:5, n:3); K3, K4, K5, K10, K11 ve K15'in arkadaşları ile yüz yüze görüşme (n:5, n:13, n:6, n:5, n:6, n:6); K6, K7, K9 ve K12'nin yüz yüze oyun-etkinlikler (n:4, n:5, n:7, n:5); K8'in Covid-19 dönemi öncesine özlem (n:4); ve K13'ün derslere ilgi (n:5) olduğu görülmektedir.

3.2. Temalar

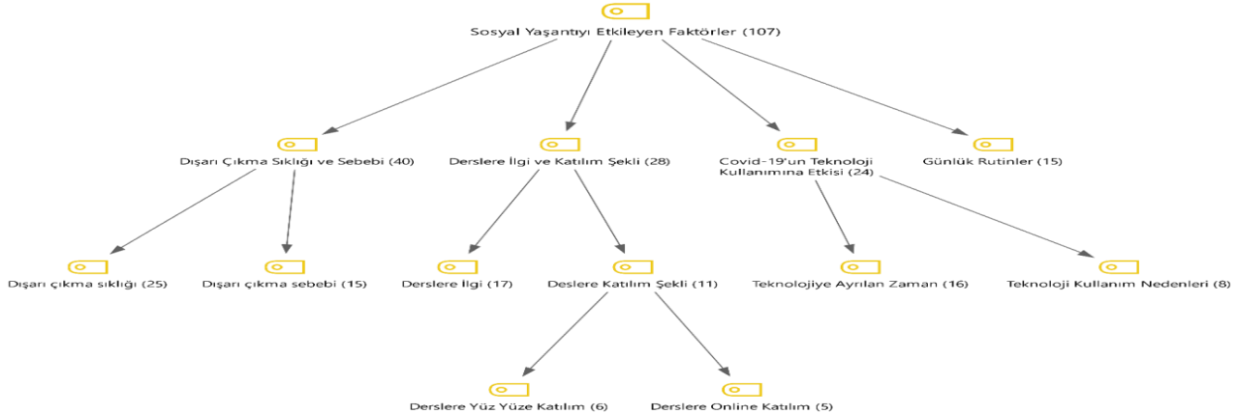
7-12 yaş arası çocukların pandemi döneminde sosyal yaşantıları ve arkadaşlık ilişkileri ile ilgili görüşlerini incelediğimiz çalışmada “Sosyal Yaşantıyı Etkileyen Faktörler”, “Covid-19'un Sosyal İlişkilere Etkisi” ve “Covid-19 Hakkında Duygu ve Düşünceler” olmak üzere üç ana tema oluşturulmuştur. Oluşturulan ana temalar, frekansları ve yüzdelik değerler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.Ana Temalar, Frekansları ve Yüzdelik Dilimleri

Temalar	Frekans	Yüzde
Sosyal Yaşantıyı Etkileyen Faktörler	107	19,74
Covid-19'un Sosyal İlişkilere Etkisi	271	49,99
Covid-19 Hakkında Duygu ve Düşünceler	164	30,27
Toplam	542	100

Katılımcı ifadelerinden oluşturulan kodların yaklaşık yarısı Covid-19'un sosyal ilişkilere etkisine yöneliktir. Katılımcıların %30,27'si Covid-19 hakkındaki duygu ve düşüncelerinden bahsederken, %19,74'ü Covid-19'un sosyal yaşantıyı hangi nedenlerle etkilediğine yönelik ifadeler kullanmışlardır.

“Sosyal Yaşantıyı Etkiyen Faktörler” temasının kod ve alt kodlarının hiyerarşik durumu Şekil 2’de sunulmuştur.

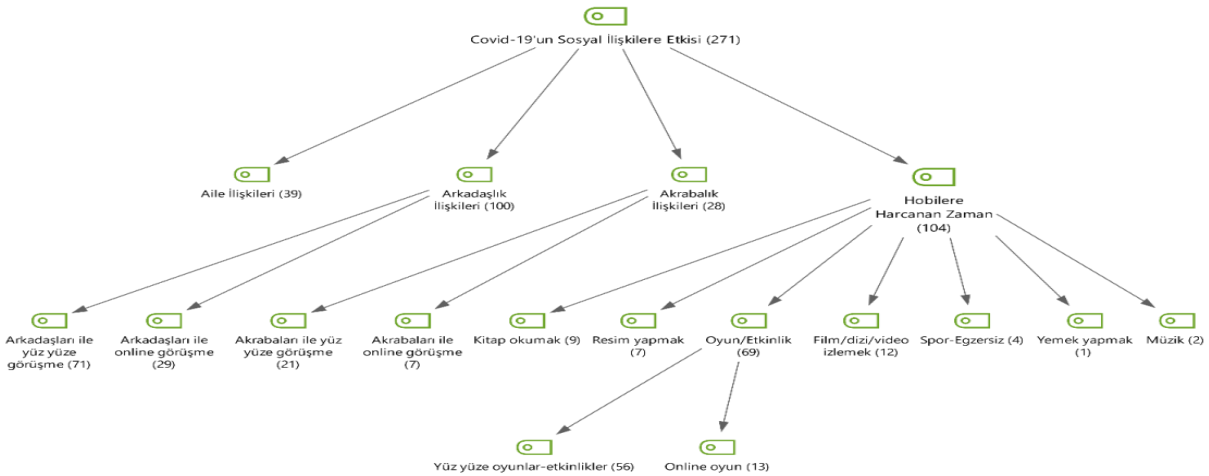
Şekil 2. Covid-19 'un Sosyal Yaşantıya Etkisi Temasının Hiyerarşik Durumu

Sosyal yaşantıyı etkileyen faktörler teması 107 kez kodlanmıştır. Tema içerisinde en çok kodlanan alt kodlar “dışarı çıkma sıklığı ve sebebi” ile “derslere ilgi ve katılım şekli” olmuştur. Bu temayı oluşturan bazı katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Annemle yürüyüşlerimiz oluyor ara ara. Bazen her gün de çıkabiliyoruz. Yani kontrollü çıkıyoruz tabii. Yani bu sıklıkta en çok markete gidiyorum.” (K2)

“Arkadaşlarımla teneffüste oyun oynardım. Sınıfta konuşurdum arkadaşlarımla. Bazen de onları kantinde beklerdim. Konuşurduk, otururduk orada. Şu an ise bilgisayar başında hocayı bekliyorum yani. Hocanın dersi açmasını...” (K5)

“Covid-19'un Sosyal İlişkilere Etkisi” temasının kod ve alt kodlarının hiyerarşik durumu Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3. Covid-19'un Sosyal İlişkilere Etkisi Temasının Hiyerarşik Durumu

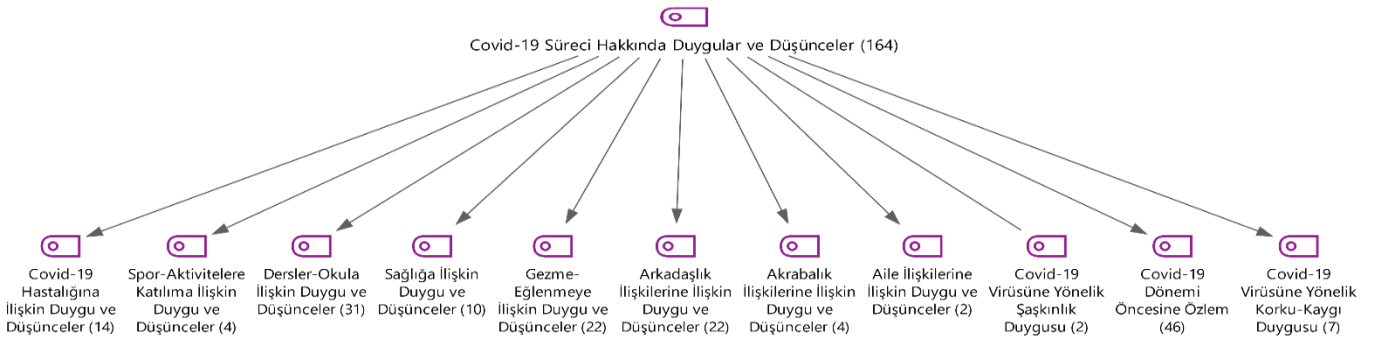
“Covid-19’un sosyal ilişkilere etkisi” teması 271 kez kodlanmıştır. Tema içerisinde en çok kodlanan alt kodlar “hobilere harcanan zaman” ile “arkadaşlık ilişkileri” olmuştur. Bu temayı oluşturan bazı katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Yakar top oynardık, voleybol oynardık ama Covid girdiğinden beri arkadaşlar ile oynayamıyoruz artık. Evde bir şeyler yapmaya çalışıyoruz ama o da pek olmuyor.” (K4)

“Pandemiden önce arkadaşlarımla daha sık görüşme yapabiliyordum ama şimdi pandemi geldiği sürece arkadaşlarımla çok daha az görüşme yapıyorum.” (K15)

“Ara ara görüşüyoruz ama genelde telefonlarla görüşüyoruz. Böyle yüz yüze gibi olmuyor.” (K2)

“Covid-19 Hakkında Duygu ve Düşünceler” temasının kod ve alt kodlarının hiyerarşik durumu Şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 4. Covid-19 Hakkında Duygu ve Düşünceler Temasının Hiyerarşik Durumu

Covid-19 hakkında duygu ve düşünceleri teması 164 kez kodlanmıştır. Tema içerisinde en çok kodlanan alt kodlar ‘Covid-19 dönemi öncesine özlem’ ile ‘dersler-okula ilişkin duygu ve düşünceler’ olmuştur. Bu temayı oluşturan bazı katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

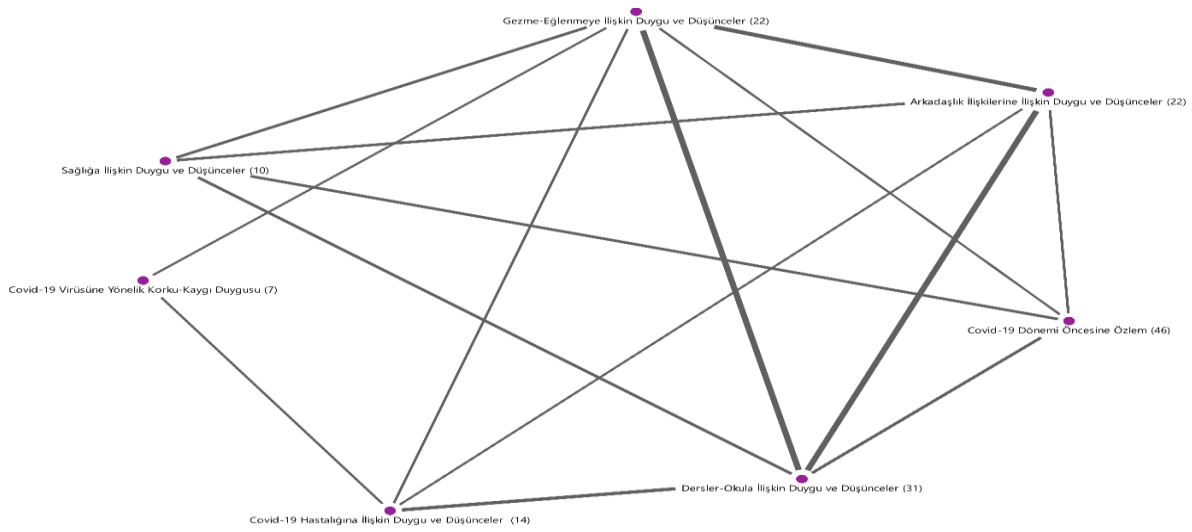
“İlk önce duyduğumda bir şey anlamadım ama sonra şey haberleri izlediğimde anladım bir şeyler. Acaba bu virüs bize de gelebilir mi diye korktum başlarda ama sonra bıraktım.”(K1)

“Herkesle hep aynı gündemi konuştuğum için sıkıcı geliyor evde oturmak.”(K5)

3.3.Kod ilişkileri

Covid-19 süreci hakkında duygu ve düşünceleri etkileyen faktörlerin birbiriyle ilişkisi Şekil 5’te görülmektedir.

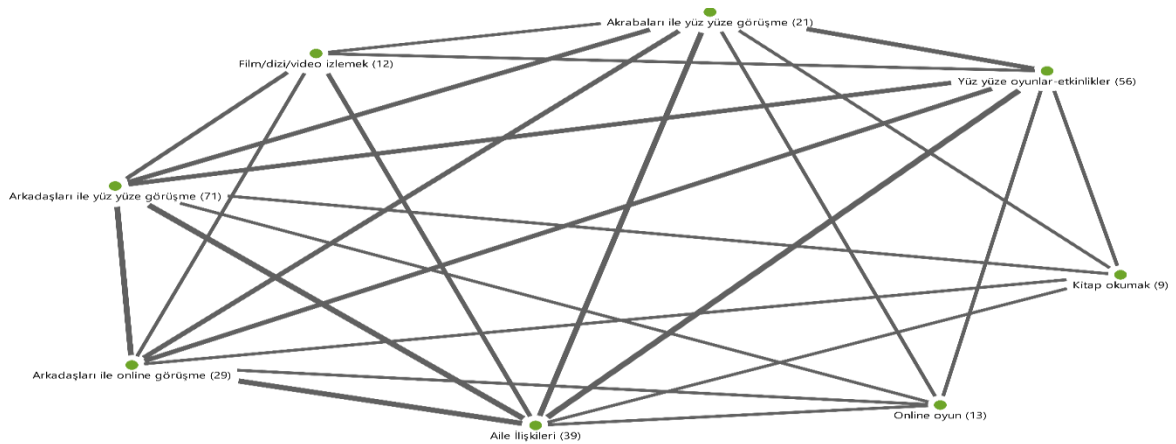
Şekil 5. Covid-19 Süreci Hakkında Duygular ve Düşünceler Kod İlişki Haritası*
*Çizgi kalınlığı ifadeler arası ilişkinin gücünü göstermektedir.

Gezme-eğlenmeye ilişkin duygu ve düşüncelerin diğer 6 kodla, arkadaşlık ilişkilerine ilişkin duygu ve düşüncelerin diğer 5 kodla ve dersler okula ilişkin duygu ve düşüncelerin diğer 5 kodla ilişkilendirildiği görülmektedir. “Dersler-okula ilişkin duygu ve düşünceler” alt kodunun “Arkadaşlık ilişkilerine ilişkin duygu ve düşünceler” alt kodu ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

“Pandemi sürecinde arkadaşlarımla çok daha az görüşme yapıyorum. Bir de dersler falan yoğun oluyor. O yüzden biraz etkiliyor.” (K15)

“Uzaktan eğitimle dersleri daha az anlıyorum. Ama önceden arkadaşımızla konuşuyorduk dersi anlatıyordu bize hoca gibi.” (K5)

Covid-19’un sosyal ilişkilere etkisini açıklayan kodların birbiri ile ilişkisi Şekil 6’da görülmektedir.

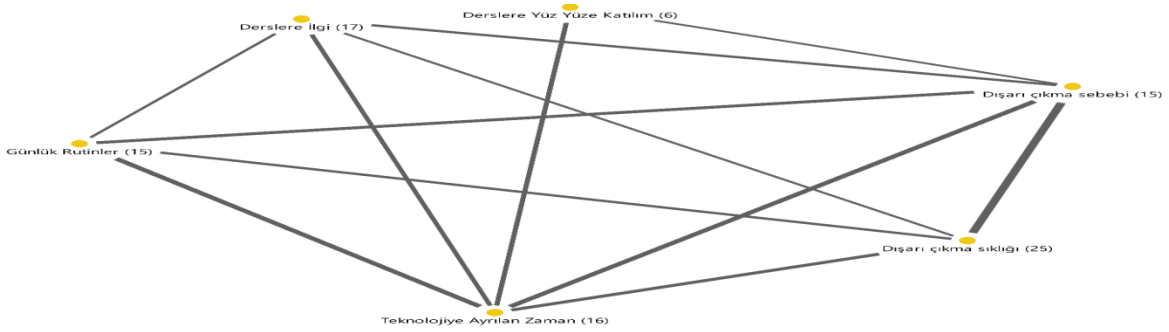
Şekil 6. Covid-19'un Sosyal İlişkilere Etkisinin Kod İlişki Haritası

Arkadaşları ile yüz yüze görüşmenin diğer 7 kodla, akrabaları ile yüz yüze görüşmenin diğer 7 kodla ve yüz yüze oyunlar etkinliklerin diğer 7 kodla ilişkilendirildiği görülmektedir. “Aile İlişkileri” alt kodu ile “Yüz Yüze Oyun-Etkinlik” alt kodunun, “Arkadaşları ile Yüz Yüze Görüşme” alt kodu ile “Arkadaşları ile Online Görüşme” alt kodunun yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

“Babam ile akşamları körebe oynuyoruz, Jenga oynuyoruz, saklambaç oynuyoruz, yapboz yapıyoruz, resim yapıyoruz...” (K3)

“Oturup sohbet falan ediyorduk ya da oyun falan oynuyorduk. Şu an sadece mesajlaşıyoruz.”(K10)

Covid-19 sürecinde sosyal yaşantıyı etkileyen faktörlerin birbiriyle ilişkisi Şekil 7’de görülmektedir.

Şekil 7. Sosyal Yaşantıyı Etkileyen Faktörler

Dışarı çıkma sebebinin diğer 5 kodla, teknolojiye ayrılan zamanın diğer 5 kodla ve derslere ilginin diğer 5 kodla ilişkilendirildiği görülmektedir. “Dışarı Çıkma Sıklığı” alt kodu ile “Dışarı Çıkma Sebebi” alt kodunun, “Teknolojiye Ayrılan Zaman” alt kodu ile “Derslere Yüz Yüze Katılım” alt kodunun yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

“Eskiden daha çok dışarı çıkıyordum. Şimdi ekmek, abur cubur almak için çıkıyorum sadece.” (K14)

“Uzaktan eğitim olduğu için hocaya çok soru soramıyorum. Koronadan önce matematik dersinde çok iyiydim ama şu an uzaktan eğitimde olduğu için çok anlamıyorum yani matematiği .”(K5)

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, Covid-19 pandemisinde 7-12 yaş arasındaki çocukların duygu ve düşünceleri, sosyal yaşantılarını etkileyen faktörler ve sosyal ilişkileri incelenmiştir. Öğrencilerden derinlemesine görüşmeler ile toplanan verilerin analizi ile elde edilen bulgular bu bölümde literatür araştırmaları ile yorumlanmıştır.

Covid-19’un sosyal yaşantıya etkisi incelendiğinde çocukların pandemi sürecinde dışarı çıkma sıklıklarının ve sebeplerinin değiştiği görülmektedir. Bu süreçte çocuklar daha çok temel ihtiyaçlarını karşılamak için ve kendilerine tanınan belirli zamanlarda dışarı çıkmaktadır. Çocukların dışarıda aktif olarak oynayamamaları, Covid-19’un getirdiği kısıtlamalar ile beraber daha çok evde vakit geçirmek zorunda kalma durumu onların, teknolojik aletlere ve çevrimiçi oyunlara ilgilerini arttırmıştır. Mart ve Kesicioğlu’nun 2020 yılında yaptığı “Covid-

19 Pandemi Öncesi ve Sonrası Çocukların Sanal Oyunlarla Zaman Geçirme Sürelerinin Dağılımları” konulu araştırmada da teknoloji kullanımında, Covid-19 döneminde belirgin bir artış olduğu görülmektedir (Mart ve Kesicioğlu, 2020). Bu süreçte teknoloji kullanımına bağlı fiziksel hareketliliğin azaldığı bu çalışmadaki katılımcıların verdikleri ifadelerden anlaşılmaktadır. Gümüşgül ve Aydoğan 2020 yılında yaptıkları çalışmada pandemi sürecinde çocukların dışarı çıkamadıklarını ve buna bağlı olarak hareketsiz bir süreç geçirdiklerini ortaya koymuşlardır (Gümüşgül ve Aydoğan, 2020). Teknoloji kullanımındaki artışın sebeplerinden biri ise okulların kapatılması ve derslerin çevrimiçi uygulamalar ile verilmeye başlanmasıdır. Balcı ve arkadaşları 2021 yılında yaptıkları çalışmada çocukların pandemi sürecinde derslere teknolojik aletler ile katılım sağlamalarının; ödevlerini, sunumlarını, sınavlarını teknolojik aletler ile gerçekleştirmelerinin teknoloji bağımlılığında bir risk oluşturduğu tespit edilmişlerdir (Balcı ve ark., 2021). Çalışma bulguları literatür ile benzerdir.

Covid 19’un sosyal ilişkilere etkisi teması incelendiğinde; en çok üzerinde durulan konunun hobilere harcanan zaman olduğu görülmektedir. Pandemi sürecinde çocukların hobilerine harcadıkları zamanda değişiklik olurken zaman geçirdikleri aktivitelerin de değiştiği görülmektedir. Yıldız ve Bektaş 2021 yılında yaptıkları çalışmada bu bulgulara paralel olarak çocukların pandemi sürecinde zaman geçirdikleri aktivitelerin çeşidinin değiştiğini ortaya koymuşlardır. Yıldız ve Bektaş, ebeveyn görüşlerini alarak yaptıkları çalışmada, çocukların pandemi sürecinde sosyal aktivitelere daha az zaman ayırdıkları sonucuna ulaşmışlardır (Yıldız ve Bektaş, 2021). Gümüşgül ve Aydoğan’a göre yüz yüze eğitime ara verilmesi ve boş vakitlerin geçirildiği kurs, lunapark ve çeşitli oyun alanı gibi yerlerin önlem amaçlı kapatılmasından dolayı çocuklar boş vakitlerde ne yapacağı ile ilgili yönlendirmeye ihtiyaç duymaktadırlar (Gümüşgül ve Aydoğan, 2021).

Covid-19’un sosyal yaşantıya etkisi temasında; katılımcılar en sık “arkadaşları ile yüz yüze görüşme” konusunu ele almışlardır. Bunun nedeninin; pandemi sürecinde arkadaşlık ilişkilerinin sınırlandırılması olduğu düşünülmektedir. Pandemi öncesinde en çok vakit geçirilen kişiler arkadaşlar olurken pandemi ile birlikte bu sayıda azalma görülmüş, vakit geçirilen kişiler de büyük oranda değişiklik meydana gelmiştir (Erol ve Erol, 2020). Abukan ve arkadaşları 2020 yılında yaptıkları çalışmada çocukların arkadaşları ile geçirdikleri sürenin sınırlandırılmasının pandemi sürecine uyum sağlamakta en önemli konulardan biri olduğunu ortaya koymuştur (Abukan ve ark., 2020). Bulgular, Abukan ve arkadaşlarının bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu süreçte çocukların görüşmelerinin kısıtlandığı, yapılan görüşmelerin telefon üzerinden görüntülü veya sesli olduğu, ders vakitlerinde de ZOOM ya da EBA üzerinden birbirlerini gördükleri, bu süreçte etkili iletişim kuramadıkları ve özlem gideremedikleri görülmektedir (Mart ve Kesicioğlu, 2020).

Covid-19 süreci hakkında duygu ve düşünceler temasında; en çok ifade içeren alt kod Covid-19 dönemi öncesine özlem olmuştur. Katılımcı ifadeleri incelendiğinde çocukların en çok okula gitmeyi özledikleri görülmektedir. Aksu ise 2021 yılında yaptığı çalışma sonucunda çocukların en çok doğaya özlem duyduklarını ortaya koymuştur (Aksu, 2021). Özlem duyulan konular farklı olsa da Covid-19 dönemi öncesine özlem duygusunun her iki çalışmada benzerlik gösterdiği görülmektedir. Dersler ve okula ilişkin duygu ve düşünceler alt kodunda, çocukların arkadaşları ile derslere katılmak ve okula da arkadaşları ile vakit geçirmek için gitmek istedikleri görülmektedir. Dockett ve Perry de 2003’te yaptıkları çalışmada arkadaşlık

ilişkileri iyi olan çocukların okula gitmeyi daha çok istediklerini ortaya koymuşlardır (Dockett ve Perry, 2003). Bulgular doğrultusunda pandemi sürecinde çocukların okula duydukları özlem duygusunun arkadaşlarına duydukları özlemle paralel olduğu söylenebilir. Ayrıca Çaykur ve Çaykur da bu süreçte çocukların arkadaşları ile yüz yüze gelmeye, onlarla iletişim kurmaya ve oyun oynamaya ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuştur (Çaykur ve Çaykur, 2020).

Covid-19 döneminde eğitimin çevrimiçi olması sebebiyle çocukların bu süreçten olumsuz etkilendiği, işlenen dersleri verimsiz buldukları, öğretmenlerine anlayamadıkları konuları soramadıkları, internet kesintileri nedeni ile geride kaldıkları görülmüştür. Chang ve Satako okulların uzaktan eğitimle devam etmesinin herkes için zor olduğunu ve bu süreçte eğitim öğretimin doğru bir şekilde devam edebilmesi için öğretmenlerin, öğrencilerin ve aile üyelerinin sorumluluk alması gerektiğini belirtmektedir (Chang ve Satako, 2020).

Özetle; çocukların Covid-19 süreci ile ilgili duygu ve düşüncelerinin genel olarak olumsuz olduğu, Covid-19 dönemi öncesine özlem duydukları, uzaktan eğitim ile ilgili sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu süreçte sosyal ilişkilerinde farklılıklar olduğu; arkadaşları ile yüz yüze görüşme sıklıklarının azaldığı ve daha çok çevrimiçi görüşme sağladıkları, aile üyeleri ile eskiye göre daha çok zaman geçirdikleri, yeni hobiler edindikleri ve akrabaları ile görüşme sıklıklarının azaldığı katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Covid-19'a bağlı olarak çocukların dışarı çıkma sebepleri ve sıklıkları değişmiş, teknolojiye ayırdıkları zaman artmıştır. Sonuç olarak Covid-19 süreci çocukların arkadaşlık ilişkilerini ve sosyal yaşantılarını genel olarak olumsuz anlamda etkilemiştir.

5. ÖNERİLER

Çocukların pandemi sürecinde olumsuz yönde etkilenen arkadaşlık ilişkilerinin desteklenmesi gerekmektedir. Kısıtlamalara uygun olarak çocuklar için verilen saat aralığında gerekli hijyen kurallarına ve sosyal mesafeye uyularak çocuğun park, sahil gibi açık alanlarda sosyalleşmesi desteklenebilir. Aynı mahallede oturan çocukların gerekli önlemler alınarak oyun oynaması desteklenmelidir.

Covid-19 sürecinde artan teknoloji kullanımını engellemek için evde aile ile birlikte yapılacak etkinliklerin kalitesinin ve çeşitliliğinin artırılmasına özen gösterilmelidir. Çevrimiçi dersler dışında teknoloji kullanımı sınırlandırılmalı ve ders araları teknolojik aletlerden uzak aktivitelerle değerlendirilmelidir. Çocuğun ilgi ve yetenekleri keşfedilip ona yönelik yeni hobiler edinmesi sağlanmalıdır.

Çocuklara verilen dışarı çıkma sürelerinde sevdikleri arkadaşları ile özlem gidermeleri sağlanmalıdır. Evde buldukları süre içinde de arkadaşları ile görüntülü sohbet edebilecekleri bir zaman belirlenmelidir.

Covid-19 sürecinde aile üyeleri ile geçirilen zamanın artması sebebiyle aile içerisindeki iletişimin güçlendirilmesi için aile üyelerinin hepsine hitap eden etkinliklerin seçilmesi gerekmektedir. Evde aile ile geçirilen zaman diliminde çocuğu sosyal yaşantısını desteklemeye yönelik görev ve sorumluluklar verilmelidir.

Bu süreçte okul çağındaki çocukların eğitiminin daha verimli hale gelmesi için çocuklar soru sormaya teşvik edilmeli, mümkünse evin belirli bir alanı sınıf ortamı şeklinde düzenlenmeli, online dersler daha eğlenceli hale getirilerek işlenmeye gayret edilmeli, çocukların merak duyguları çeşitli aktivitelerle aktif hale getirilmeli ve derslere ilgileri

arttırılmaya çalışılmalıdır. Ebeveynlerin de bu süreçte çocuklarının sosyal ihtiyaçları konusunda bilinçlenmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

Abukan, B., Yıldırım, F. & Öztürk, H. (2020). Covid-19 salgınında çocuk olmak: Gelişim dönemlerine göre sosyal hizmet gereksinimleri ve öneriler. *Turkish Studies*, 15(6), 1-14.

Akoğlu G, Karaarslan B.T. (2020). COVID-19 ve İzolasyon Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Olası Psikososyal Etkileri. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* 5(2): 99-103

Aksu, S. (2021). Çocukların Korona Salgını Konulu Resimlerinin Göstergibilimsel Analizi. *Sanat ve Dil Araştırmaları Enstitüsü*, 1:51-61.

Arslan, İ. ve Karagül, S. (2020). Küresel Bir Tehdit (COVID-19 Salgını) ve Değişime Yolculuk. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:10, 1-36.

Balci, E., Durmuş, H. ve Sezer, L. (2021). Corona Günlerinde Uzaktan Eğitim Bağımlılık Gelişiminde Bir Risk Oluşturur mu? *Bağımlılık Dergisi*, 22(1):100-102.

Balhara, Y. S., Kattula, D., Singh, S., Chukkali, S. ve Bahargava, R. (2020). Impact of Lockdown Following Covid-19 on The Gaming Behavior of College Student. *Indian Journal of Public Health Research & Development* 64(6).

Chang, G.C.& Satako, Y. (2020). How are countries addressing the Covid-19 challenges in education? A snapshot of policy measures.

Çaykur E.T, Çaykur T.M. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Çocukların Psikolojik Dayanıklılığını Güçlendirme Yolları: Ailelere, Öğretmenlere ve Ruh Sağlığı Uzmanlarına Öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*. Asead Cilt 7 Sayı 5 S 95-113.

Dockett S, Perry B (2003). *The Transition The School: What Is Important*. Educational Leadership, Vol. 60, Issue 7.

Erol M, Erol A. (2020). Koronavirüs Pandemisi Sürecinde Ebeveynleri Gözünden İlkokul Öğrencileri. *Milli Eğitim Dergisi* Cilt: 49 Özel Sayı/Sayı: 1, (529-551)

Erol, R. (2020). Covid-19 Enfeksiyonunun Çocuklar Üzerindeki Psikososyal Etkileri. *Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 1:109-114.

Gümüştül O, Aydoğan R. (2020). Yeni Tip Koronavirüs-Covid 19 Kaynaklı Evde Geçirilen Boş Zamanların Ev İçi Rekreatif Oyunlar ile Değerlendirilmesi. *Spor Eğitim Dergisi*. Cilt 4, Sayı 1, 107-114.

Göker, M. E. ve Turan, Ş. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Problemlili Teknoloji Kullanımı. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, Cilt:5, 108-114.

Iivari, N., Sharma, S. ve Venta-Olkkonen, L. (2020). Digital Transformation of Everyday Life – How Covid-19 Pandemic Transformed The Basic Education of The Young Generation and Why Information Management Research Should Care? *International Journal of Information Management*. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102183>

İnce M, Yılmaz M. (2021). COVID-19 Salgını Sürecinde Türkiye’de Değişen Toplumsal Etkileşimler Üzerine Bir Araştırma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (11):160-186

Karciođlu, Ö (2020). Coronavirüs Nedir, Nasıl Korunabiliriz? Anka Tıp Dergisi 2(1):66-71.

Mart, M. ve Kesicioğlu, O. S. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Ailelerin Evde Oyun Oynamaya İlişkin Görüşleri. Turkish Studies, 15(4):945-958.

Melchior, M. (2020). No Child is an Island: Sociability in Times of Social Distancing. European Child & Adolescent Psychiatry 29:901-902.

Selçuk, E. B. (2020). Dünya ve Türkiye’de Pandemi Yayılım Süreci. Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi 12(3):87-91.

Yıldız, S. ve Bektaş, F. (2021). COVID-19 Salgının Çocukların Boş Zaman Etkinliklerinde Yarattığı Değişimin Ebeveyn Görüşleriyle Değerlendirilmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 26(1):99-122.

Yüksek Usta, S. ve Gökcan, H. N. (2020). Çocukların ve Annelerin Gözünden Covid-19. International Journal of Social Sciences and Education Research 6(2).